ГРАМАТИКА. ІСТОРІЯ МОВИ

УДК 81-139:378.4(477-25)

А. А. Лучик

УКРАЇНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО В АКАДЕМІЧНОМУ ПРОСТОРІ: ТРАДИЦІЯ, ІННОВАЦІЯ, ПЕРСПЕКТИВА

У статті простежено розвиток українського мовознавства в академічному просторі від заснування Української академії наук до сучасності. Проаналізовано діяльність провідних інституцій та внесок учених, які сформували українську школу загального мовознавства. Висвітлено роль учених академічних установ у становленні методологічних засад дисципліни, а також інноваційних напрямів у галузі комп'ютерної лінгвістики. Окреслено здобутки у розвитку типології, акцентології та етимології. Описано сучасні підходи мовної політики та лексикографії, а також діяльність Українського мовно-інформаційного фонду, що поєднує академічну спадщину з цифровими інноваціями.

***Ключові слова**: загальне мовознавство, академічні установи, методологія, інновація, лексикографія, мовна політика, цифровізація*

Luchyk, A. Ukrainian Linguistic Academia: Tradition, Innovation, Perspective. *The article explores the development of Ukrainian linguistics within academic institutions from the establishment of the Ukrainian Academy of Sciences in 1918 to the present. It highlights the role of the Institute of the Ukrainian Scientific Language and the Institute of Linguistics in shaping research programs and outlines the contributions of leading scholars who defined the methodological foundations of Ukrainian general linguistics. Particular attention is given to L. A. Bulakhovskyi, whose theoretical and pedagogical work established the Ukrainian school of general linguistics; I. K. Bilodid, who advanced comparative-historical studies and lexicography; and O. S. Melnychuk, whose philosophical and methodological concepts enriched the discipline. The article also examines innovative directions introduced by M. M. Peshchak in computer linguistics, the typological and sociolinguistic studies of T. B. Lukinova and V. M. Rusanivskyi, and the fundamental contributions of V. H. Skliarenko in accentology and etymology. Interdisciplinary approaches of H. P. Pivtorak and methodological innovations of O. B. Tkachenko are discussed alongside contemporary perspectives of O. O. Taranenko and B. M. Azhniuk, who address language policy, normativity, and lexicography in the context of globalisation. The article emphasises the strategic role of the Ukrainian Language and Information Fund under V. A. Shyrokov, which integrates academic tradition with digital*

CC BY NC

https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.01

technologies, corpus linguistics, and lexicographic systems. The study concludes that Ukrainian academic institutions function as centres of continuity and innovation, preserving scholarly heritage while opening new horizons for interdisciplinary integration, digital transformation, and global dialogue in linguistics.

***Keywords**: general linguistics, academic institutions, methodology, innovation, lexicography, language policy, digitalisation*

Вступ

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена потребою осмислення ролі академічних установ у розвитку українського мовознавства, їхньої спадкоємності та інноваційності. На тлі того, що висвітлення стану й перспектив загального мовознавства у вітчизняних університетських центрах поступово актуалізується (Лучик, 2005), внесок академічних інституцій у формування сучасної лінгвістичної думки та інтеграцію в глобальний науковий простір і досі не набув достатнього узагальнення.

Мета дослідження – висвітлити основні етапи становлення академічних мовознавчих інституцій, їхні напрями та внесок учених у розвиток теорії мови. З поставленої мети випливають такі ***завдання***: (1) проаналізувати організаційні моделі та наукові пріоритети академічних установ; (2) виявити вплив ідеологічних чинників на розвиток мовознавства; (3) окреслити внесок провідних учених у методологію та інноваційні напрями; (4) сформулювати узагальнений висновок про сучасний стан і перспективи розвитку галузі.

Методи дослідження

У дослідженні використано комплекс методів, що забезпечують цілісність аналізу: *описовий метод* – для систематизації фактів і характеристик розвитку українського мовознавства; *порівняльно-історичний метод* – для простеження спадкоємності та впливу різних наукових шкіл; *зіставний метод* – для окреслення напрямів у розвитку акцентології та етимології; *філософсько-методологічні підходи* – для інтерпретації концепцій провідних учених; *інтердисциплінарні методи* (соціолінгвістичні, психологічні, математичні) – для аналізу сучасних аспектів мовної політики та лексикографії, а також для оцінки діяльності Українського мовно-інформаційного фонду й цифрових ресурсів; ці методи застосовано також для висвітлення інтеграції мовознавства з іншими галузями гуманітарних і технічних наук.

Виклад основного матеріалу

Знаковою подією для української наукової спільноти стало створення у 1918 році Української академії наук. З-поміж трьох відділів, які увійшли до її структури, провідну роль відіграв історико-філологічний, очолюваний А. Ю. Кримським і Є. К. Тимченком. Саме А. Ю. Кримський став першим директором заснованого у 1921 році Інституту української наукової мови, установи, що мала на меті систематизацію, нормування та розвиток української літературної мови на наукових засадах.

Інститут мовознавства, який згодом став центральною академічною установою в галузі мовознавства, фактично розпочав свою діяльність у межах Народного Комісаріату освіти в Харкові. У 1930-х роках він був об'єднаний з Інститутом української мови в Києві, що ознаменувало перехід до більш централізованої моделі наукової організації. На початку свого існування Інститут розвивав три основні напрями: дослідження української літературної мови та її діалектів, лексикологічні студії, а також загальнотеоретичні питання, зокрема проблематику співвідношення мови і мислення. Саме останній напрям найбільш відповідав назві та концептуальній орієнтації інституту, адже передбачав осмислення мови як когнітивного і соціального явища.

У 1939–1941 роках Інститут мовознавства очолював М. Я. Калинович, один із провідних теоретиків українського мовознавства. Окрім досліджень української літературної мови, він активно працював у галузі загального та порівняльно-історичного мовознавства. Саме в цей період ним був підготовлений навчальний посібник «Вступ до мовознавства» (Калинович, 1940) – загальний курс, який охоплював основи теорії мови, фонетику, морфологію, синтаксис, семантику, а також методологічні засади мовознавства. Цей посібник став базовим для філологічних факультетів і тривалий час залишався єдиним україномовним вузівським навчальним текстом із загального мовознавства.

Однак загальний розвиток мовознавства в академічних установах у 1930 х – на початку 1940-х років був суттєво ускладнений політичними репресіями, ідеологічними «чистками» та нав'язуванням маррівської теорії стадіальності. «Нове вчення» М. Марра, яке проголошувало класову природу мови та заперечувало історичну тяглість

мовних систем, фактично призвело до згортання теоретичних узагальнень у мовознавстві. Забороненими стали навіть славістичні студії. Т. Б. Лукінова відзначала, що «в університетах слов'янознавчі курси не читалися, кадри славістів ніде не готувалися. Слов'янські країни належали до зовнішнього, капіталістичного, а отже ворожого Радянському Союзу світу. Історичні та порівняльно-історичні славістичні праці викликали підозру, у них не йшлося про класовість, як у Марра, вони були далекими від класової пролетарської ідеології» (Лукінова, 2018: 181).

Отже, попри окремі наукові здобутки, зокрема діяльність М. Я. Калиновича, загальне мовознавство в академічних установах у зазначений період розвивалося в умовах ідеологічного тиску, що суттєво обмежувало його теоретичний потенціал і міжнародну інтеграцію.

Наприкінці другої світової війни до Києва почала повертатися з евакуації значна частина наукової спільноти. У 1944 р. переїхав і Л. А. Булаховський, який значною мірою розширив поле вітчизняної теоретичної діяльності. Загальномовознавча проблематика в працях Л. А. Булаховського посідає центральне місце в його науковій спадщині, вона відіграла визначальну роль у формуванні української лінгвістичної традиції ХХ століття. Його наукові праці охоплюють широкий спектр фундаментальних питань, пов'язаних із природою мови, її структурою, функціями, розвитком та методами вивчення.

У своїх дослідженнях, які з часом були зібрані у першому томі «Вибраних праць» (Булаховський, 1975), Л. А. Булаховський систематизував основні поняття мовознавства, запропонував чітку класифікацію мовних рівнів і окреслив методологічні засади аналізу мовних явищ. Він розглядав мову як багаторівневу систему, де фонетика, морфологія, синтаксис і лексика взаємодіють у межах цілісної комунікативної структури. Л. А. Булаховський також активно розробляв питання співвідношення мови і мислення, наголошуючи на когнітивному аспекті мовлення. Його підхід поєднував філософське осмислення мовної діяльності з точним лінгвістичним аналізом, що дозволяло йому уникати спрощень і догматизму, властивого маррівській теорії, яку він послідовно критикував. На противагу маррівському «новому вченню», Л. А. Булаховський відстоював історичний і порівняльно-історичний метод як науково обґрунтований інструмент дослідження мовних систем.

Особливої ваги набувають його міркування про походження мови як загальнолюдського феномену. Л. А. Булаховський розглядав мову не як ізольовану біологічну здатність, а як історично сформовану форму людської діяльності, що виникла в процесі соціального розвитку. Він заперечував ідею стрибкоподібного виникнення мови, властиву маррівській концепції, і натомість обґрунтовував еволюційний характер її появи – від елементарних звукових сигналів до складної граматичної системи. У його концепції мова постає як результат поступового формування знакової системи, що виникла внаслідок потреби в комунікації, узгодженні дій, переданні знань і досвіду. Такий підхід дозволяв не лише уникати ідеологічних спрощень, а й закладати основи для наукового осмислення глотогенезу – процесу виникнення мови як універсального людського явища. Отже, для Л. А. Булаховського мова – це багаторівнева, функційно організована система, що слугує засобом мислення, комунікації та культурної репрезентації. Її сутність полягає у взаємодії формальних структур і смислового наповнення, що реалізується в індивідуальних і соціальних стилях мовлення.

Внесок Л. А. Булаховського в методологію мовознавства був не лише теоретичним, а й педагогічним. Саме завдяки його діяльності сформувалася українська школа загального мовознавства, яка поєднувала класичну європейську традицію з національними мовними реаліями. Його учні – І. К. Білодід, О. С. Мельничук, Т. Б. Лукінова – продовжили розвиток загальномовознавчих досліджень, зберігаючи наукову спадкоємність і методологічну глибину.

Одним із знаних учнів Л. А. Булаховського став І. К. Білодід, який належить до кола українських мовознавців, чий внесок у теоретичне осмислення мовної системи має вагоме значення для розвитку лінгвістики в Україні другої половини XX століття. Хоча його ім'я найчастіше пов'язують із соціолінгвістикою, нормуванням української літературної мови та лексикографією, низка праць І. К. Білодіда репрезентує глибоку зацікавленість теоретичними проблемами мовознавства, зокрема методологією, типологією, структурною організацією мови та її історичною еволюцією.

Одним із ключових проєктів, що засвідчує теоретичну орієнтацію І. К. Білодіда, є колективна монографія «Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов» (1966), підготовлена за його

науковим керівництвом. У цій праці окреслено методологічні засади порівняльно-історичного аналізу, типологічні характеристики слов'янських мов, а також принципи реконструкції мовних систем. І. К. Білодід послідовно відстоював порівняльно-історичний метод як науково обґрунтований інструмент дослідження мовної еволюції, протиставляючи його ідеологічно нав'язаним схемам, що домінували в радянському мовознавстві 1930–1950-х років.

Важливим теоретичним внеском І. К. Білодіда стала його участь у створенні багатотомного «Словника української мови» (1970–1980), де він був відповідальним редактором. Попри прикладний характер цього проєкту, його лексикографічна концепція спиралася на глибоке розуміння мовної системності, стилістичної варіативності та соціальної функційності слова. Принципи добору лексичних одиниць, їхнє стилістичне маркування, а також норма і варіантність – усе це засвідчує теоретичну обізнаність автора в питаннях мовної структури та її функційного навантаження.

Очевидно, до найвідоміших вітчизняних теоретиків мовознавства належить О. С. Мельничук, чия наукова спадщина охоплює фундаментальні питання загального мовознавства, зокрема сутність мови, взаємозв'язок мови і мислення, а також методологію лінгвістичних досліджень. Його загальномовознавча діяльність вирізняється глибиною філософського мислення, системністю аналізу та прагненням до наукової цілісності.

У центрі уваги О. С. Мельничука була проблема взаємодії мови і мислення. У праці «Про роль мислення у формуванні структури мови» (Мельничук, 1966) О. С. Мельничук аналізував історичну динаміку цієї взаємодії, наголошував на асиметричному характері впливу: мислення дедалі більше формує мовну структуру, тоді як зворотний вплив мови на мислення поступово слабшає. Він наголошував, що мовна еволюція – це не стрибкоподібний, а поступовий процес, що зберігає системну рівновагу, а це дозволяє мові адаптуватися до змін у когнітивній сфері.

У своїх онтологічних пошуках О. С. Мельничук трактує мову як реальну знакову систему, що еволюціонує під впливом соціальних, когнітивних і психолінгвістичних чинників. У праці «Про всезагальну спорідненість мов світу» (Мельничук, 1991) він висунув ідею універсальної спорідненості мов, обґрунтувавши її через п'ять принципів,

серед яких – допущення метатези, інфіксів і семантичних паралелей. Його онтологічний підхід передбачає реальність реконструйованих праформ, що дозволяє виходити за межі окремих мовних родин і наближатися до глибинних універсалій мовного буття.

У цьому контексті важливим є розмежування понять мова і мовлення, яке О. С. Мельничук послідовно намагається розв'язати. Мова постає як соціально закріплена, історично зумовлена знакова система, що зберігає колективний досвід, тоді як мовлення – це індивідуальна, ситуативна реалізація цієї системи в конкретному комунікативному акті. Це розмежування, споріднене з соссюрівською дихотомією langue / parole, у О. С. Мельничука набуває філософсько-онтологічного виміру: мовлення не механічне застосуванням мови, а творчий процес, який адаптує мовну систему до умов спілкування (Мельничук, 1981). Особливе місце в його науковій спадщині займає методологія мовознавства, яку він систематизує у праці «Методологічні питання мовознавства» (Мельничук, 1988). О. С. Мельничук розглядає мовознавство як цілісну систему знань із трьома складниками методології: онтологічною (принципи історизму, системності, причинності), операційною (прийоми, процедури, методики) та телеологічною (цілі дослідження). Він виступає проти абсолютизації синхронічного та діахронічного підходів, наголошуючи на їхній умовності та функційності. Мовна реальність, за О. С. Мельничуком, є безперервною, а поділ на «тепер» і «раніше» – лише аналітичним інструментом.

Його методологія поєднує філософське осмислення мови з емпіричним аналізом, що дозволяє створювати інтегративні моделі мовної еволюції. О. С. Мельничук не лише описує мовні факти, а й рефлексує над самою природою мовознавства як науки, прагнучи до глибокого розуміння її онтологічних і гносеологічних засад. Окрему увагу він приділяв історії мовознавства, зокрема ідеям В. фон Гумбольдта, Ф. де Соссюра, О. О. Потебні, інтегруючи їх у контекст української лінгвістичної традиції.

Наукова спадщина О. С. Мельничука залишається актуальною для сучасних дослідників, які шукають методологічну опору в складному полі мовознавчих теорій. Його концепція мови як динамічної, історично зумовленої системи, що розвивається у взаємодії з мисленням і соціумом, є вагомим внеском у теоретичне осмислення мовної реальності.

Втілення ідей О. С. Мельничука послідовно здійснювали його учні, серед яких особливе місце належить М. М. Пещак. Її наукова діяльність охоплює широкий спектр проблем загального мовознавства, філософії мови, методології лінгвістичних досліджень, а також комп'ютерної лінгвістики. Після закінчення Ужгородського університету у 1953 році вона вступила до аспірантури Інституту мовознавства АН УРСР, де працювала під керівництвом О. С. Мельничука. М. М. Пещак брала активну участь у колективних працях, зокрема «Філософські питання мовознавства» (Русанівський, 1972), «Мова і процеси суспільного розвитку» (Русанівський, 1980), «Методологічні проблеми мовознавства» (Мельничук, 1988). Її стаття «Наукова організація праці і автоматизація у мовознавчих дослідженнях» (Пещак, 1967) є однією з перших спроб осмислення можливостей машинної обробки мовної інформації в українському академічному просторі. У час, коли комп'ютерна лінгвістика ще не була усталеною дисципліною, М. М. Пещак вже пропонувала структурно-логічні моделі аналізу мови, демонструючи інтелектуальну прозорливість і здатність поєднувати гуманітарну глибину з технічним мисленням. Її навчальний посібник «Нариси з комп'ютерної лінгвістики» (Пещак, 1999) засвідчує прагнення до інтеграції філософських і технічних підходів у мовознавстві.

У працях «Формалізовані основи семантичної класифікації лексики» (Пещак, 1982) та «Лексична семантика в системі „людина-машина"» (Пещак, 1986) вона поєднувала семантичні, синтаксичні та стилістичні аспекти мови з формальними моделями, що дозволяло створювати системи автоматизованого аналізу текстів. Ці дослідження закладали основи для розробки прикладних лінгвістичних інструментів, здатних опрацьовувати великі масиви мовної інформації з високим рівнем точності.

Завдяки цьому М. М. Пещак вважають однією з провідних прихильниць формалізованих підходів в українському мовознавстві. Вона послідовно обґрунтовувала можливість опису мовної системи через алгоритмізовані моделі, що дозволяють виявляти закономірності на рівні семантики, синтаксису та стилістики. Її позиція не заперечувала гуманітарну природу мови, а навпаки, доповнювала її інструментами точного аналізу, відкриваючи шлях до нових форм лінгвістичного пізнання. Наукова спадщина М. М. Пещак є важливою

ланкою в розвитку української лінгвістичної школи, яка поєднує глибоке теоретичне осмислення мови з новітніми методами її дослідження.

Своїм шляхом йшла наукова спадкоємиця Л. А. Булаховського – Т. Б. Лукінова, яка зробила вагомий внесок у розвиток загального мовознавства в Україні, насамперед через участь у редагуванні та науковому супроводі фундаментальних праць. Вона була членом редакційної колегії першого тому «Вибраних праць. Загальне мовознавство» Л. А. Булаховського (1975), що став методологічною основою для української лінгвістичної школи другої половини XX століття. Її наукова діяльність також охоплює історико-лінгвістичні студії, зокрема в монографії «Нариси з історії славістики в Україні» (Лукінова, 2018) порушуються питання методології порівняльно-історичного мовознавства. Т. Б. Лукінова поєднувала філологічну ерудицію з глибоким розумінням теоретичних засад мовознавства, сприяючи формуванню цілісного погляду на еволюцію мовної науки в українському академічному контексті.

Значну частину свого наукового життя Т. Б. Лукінова, як і М. М. Пещак, провела під керівництвом В. М. Русанівського, багаторічного директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, чия наукова спадщина охоплює широкий спектр мовознавчих дисциплін. Хоча його ім'я найчастіше асоціюється з історією української літературної мови, внесок В. М. Русанівського в загальне мовознавство є не менш вагомим і заслуговує на окрему увагу.

Одним із ключових напрямів його досліджень було осмислення мови як соціокультурного феномену. У працях, зокрема в монографії «Історія української літературної мови» (Русанівський, 2001), В. М. Русанівський послідовно розглядав мову як історично зумовлену форму етнічного буття, що виконує не лише комунікативну, а й етноінтеграційну функцію. Такий підхід дозволив йому поєднати лінгвістичний аналіз із соціологічними та культурологічними перспективами, що стало важливим внеском у розвиток соціолінгвістики в Україні.

У межах типологічного мовознавства В. М. Русанівський активно застосовував чотиричленну морфологічну класифікацію мов, що дозволяло йому виявляти як універсальні, так і специфічні риси мовних систем. Його типологічне мислення було тісно пов'язане з прагненням до системності, що проявлялося і в редакторській діяльності,

зокрема, у роботі над енциклопедією «Українська мова» (2004), де він виступив співголовою редакційної колегії та автором низки статей. Особливу увагу В. М. Русанівський приділяв методології загального мовознавства. Його підхід був інтегративним: він поєднував структурний аналіз, функційну типологію, історичну перспективу та прикладні аспекти. У співавторській статті «Теоретико-лінгвістичні засади та інформаційно-комп'ютерне забезпечення україномовних лінгвістичних інтелектуальних систем» (Русанівський, Тараненко, Широков, 1996) В. М. Русанівський обґрунтував можливість синтезу теоретичного мовознавства з комп'ютерною лінгвістикою, що стало новаторським кроком у розвитку прикладної лінгвістики в Україні.

Загалом, внесок В. М. Русанівського у загальне мовознавство полягає у формуванні методологічних засад української лінгвістичної школи, систематизації ключових понять, розвитку типологічного мислення та осмисленні мови як етнокультурного чинника. Його праці стали основою для подальших досліджень у галузі соціолінгвістики, енциклопедистки та прикладного мовознавства, а його ідейна спадщина продовжує впливати на сучасну українську лінгвістичну думку.

На посаді директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України В. М. Русанівського змінив видатний український мовознавець В. Г. Скляренко, чия наукова діяльність охоплює широкий спектр мовознавчих дисциплін, зокрема порівняльно-історичне, слов'янське, етимологічне та загальне мовознавство. Хоча його ім'я насамперед асоціюється з історичною акцентологією та етимологією, внесок В. Г. Скляренка у формування загальномовознавчого дискурсу в Україні є вагомим і багатовимірним.

Після закінчення Одеського університету у 1959 році В. Г. Скляренко розпочав наукову діяльність, яка згодом охопила ключові напрями історичної фонології, граматики, акцентології та лексикології. Його монографії «Історія акцентуації іменників а-основ української мови» (Скляренко, 1969), «Нариси з історичної акцентології української мови» (Скляренко, 1983), «Праслов'янська акцентологія» (Скляренко, 1998) та «Історія українського наголосу» (Скляренко, 2006а) стали фундаментальними працями, що не лише реконструюють наголосні системи, а й формулюють загальні принципи еволюції мовної структури. У цих дослідженнях В. Г. Скляренко послідовно обґрунтовував системність фонетичних змін, типологію акцентних моделей,

взаємодію фонології та морфології, тобто положення, які мають універсальне значення для загального мовознавства.

Особливе місце у його спадщині займає праця «Темні місця в "Слові о полку Ігоревім"» (Скляренко, 2003), де В. Г. Скляренко здійснює глибокий лінгвістичний аналіз понад сорока фрагментів давньоруської пам'ятки, що залишаються неоднозначними з погляду семантики, синтаксису та поетики. Його підхід поєднує історико-філологічну реконструкцію з елементами семіотики, прагматики та інтерпретації тексту, що дозволяє розглядати цю працю як внесок у загальне мовознавство, зокрема в аспектах мовної образності, метафорики та контекстуального значення.

Вагомим є також внесок В. Г. Скляренка в енциклопедичну та редакторську діяльність. Як автор і редактор статей в енциклопедії «Українська мова» він систематизував знання про акцентологію, фонетику, етимологію, мовну систему, що сприяло формуванню методологічної бази українського загального мовознавства. Упродовж понад десяти років В. Г. Скляренко очолював редакцію журналу «Мовознавство», де керував публікаціями з теоретичної лінгвістики, підтримував інтердисциплінарні дослідження та сприяв розвитку семантики, типології, граматичних теорій.

Його наукова спадщина містить також участь у створенні семитомного «Етимологічного словника української мови». В одноосібних працях, зокрема «Русь і варяги: Історико-етимологічне дослідження» (2006b) та «Дослідження з етимології та історичної лексикології української мови» (2018), В. Г. Скляренко поєднує етимологічний аналіз із філософським осмисленням мовного походження, що також наближає його до загальномовознавчої проблематики.

Попри фахову спеціалізацію як історик української мови, Г. П. Півторак зробив вагомий внесок у загальне мовознавство. Його дослідження глотогенезу українців ґрунтуються на міждисциплінарному підході, що поєднує лінгвістичні, археологічні та етноісторичні дані. У праці «Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов» він обґрунтував концептуальні засади етномовної еволюції, зокрема поняття протоукраїнського періоду, субстрату та етномовної спільності (Півторак, 2001).

Як один із укладачів «Етимологічного словника української мови» Г. П. Півторак сприяв розвитку діахронної лексикології та історичної

семантики. У своїх методологічних працях він наголошував на необхідності інтеграції джерел і критично осмислював типологічні моделі мовного розвитку, що має значення для загальної теорії мовної еволюції.

Багаторічним завідувачем відділу загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України був О. Б. Ткаченко. Фахівець із слов'янських, фіно-угорських мов, О. Б. Ткаченко зробив вагомий внесок у загальне мовознавство. Він є автором зіставно-історичного методу, що дозволяє виявляти глибинні історичні зв'язки між мовами, незалежно від їхньої генетичної спорідненості. У праці «Українська мова: сьогодення й історична перспектива» (Ткаченко, 2014) О. Б. Ткаченко аналізує мовну ситуацію України в контексті глобального мовного життя, порушуючи питання мовної стійкості, самоідентифікації та перспектив розвитку мов людства.

Як завідувач відділу загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України О. Б. Ткаченко активно формував напрями сучасного українського загального мовознавства, зокрема в галузі соціолінгвістики, типології мов і філософії мовної політики.

З 2016 року відділ загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України очолив О. О. Тараненко, один із провідних теоретиків сучасного українського мовознавства. Його наукова діяльність охоплює широке коло проблем: семантику, лексикографію, соціолінгвістику, типологію мов, зіставне мовознавство, філософію мовної політики, а також дослідження контактів східнослов'янських мов.

О. О. Тараненко – автор понад 600 наукових праць, серед яких фундаментальні монографії «Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії» (1980), «Языковая семантика в ее динамических аспектах» (1989), а також новітня двотомна праця «Українська літературна мова кінця XX – першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку» (2024), у якій здійснено комплексний аналіз сучасної мовної ситуації в Україні. У цій монографії досліджуються процеси демократизації мовної практики, стилістичної варіативності, впливу глобалізації, а також тенденції до перегляду нормативних засад літературної мови.

Учений активно долучався до розробки концепцій нових словників української мови, зокрема як відповідальний науковий редактор

20-томного «Словника української мови», де й на сьогодні координує концептуальні, семантичні та стилістичні засади сучасної академічної лексикографії. Його підхід до лексикографії поєднує типологічний аналіз словників, динаміку мовної норми та соціолінгвістичне охоплення лексики.

О. О. Тараненко був співголовою редакційної колегії енциклопедії «Українська мова», у якій представлено систематизовані знання про українську мову, її історію, структуру, функціювання та провідних мовознавців. Він також є головою науково-редакційної ради й заступником головного редактора журналу «Мовознавство».

Його внесок у мовну політику України полягає, зокрема, в участі в національних комісіях з питань правопису при Кабінеті Міністрів України, де він обстоював науково обґрунтовану, але водночас гнучку мовну норму, здатну реагувати на соціальні зміни. Сьогодні О. О. Тараненко є одним із найвпливовіших представників українського загального мовознавства. Як член-кореспондент НАН України зі спеціальності «загальне мовознавство» він здійснив вагомий внесок у теоретичне осмислення мовної норми, стилістичної варіативності, мовних контактів і динаміки літературної мови в умовах глобалізації.

З 2017 р. посаду директора Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України обіймає Б. М. Ажнюк, один із провідних теоретиків сучасного українського мовознавства, доктор філологічних наук, професор, академік НАН України. Його наукова діяльність охоплює широке коло проблем: соціолінгвістику, мовну політику, юридичну лінгвістику, перекладознавство, правопис, теорію двомовності та міжмовну транслітерацію.

Монографії «Мовна політика: Україна і світ» Б. М. Ажнюка (Ажнюк, 2021) стала важливим внеском в осмислення мовної ситуації в Україні в контексті глобальних викликів. Тут проаналізовано моделі мовного планування, порушено питання мовних прав, деколонізації та екології мови. У праці «Мовна єдність нації: діаспора й Україна» (Ажнюк, 1999) Б. М. Ажнюк вводить поняття мовної солідарності як чинника збереження національної мови в умовах двомовності, міграції та культурної дифузії. Учений також досліджує мовну поведінку української діаспори, зокрема орфографічні практики та адаптацію іншомовних елементів.

Рання монографія «Англійська фразеологія в культурно-етнічному висвітленні» (Ажнюк, 1989) ученого заклала основи культурологічного підходу до фразеології, поєднуючи контрастивний аналіз із етнолінгвістичними спостереженнями. Цей підхід згодом був розвинений у працях про англізми, абревіатури та міжмовні запозичення. Дослідження Б. М. Ажнюка вирізняються міждисциплінарністю, поєднуючи філологічну точність із соціокультурним аналізом.

Отже, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України протягом усієї своєї історії був і лишається провідною науковою установою, що формує теоретичні засади української лінгвістики, координує мовну політику та забезпечує академічну кодифікацію української мови, це інтелектуальний форпост української мовної ідентичності. Проблематика досліджень науковців цієї установи охоплює як класичні теорії, так і сучасні виклики, а перспективи – це інтеграція в європейський науковий простір, цифровізація лінгвістики та мовна політика в умовах війни.

Значною мірою ці завдання розв'язують фахівці Українського мовно-інформаційного фонду в сучасному мовознавстві. Український мовно-інформаційний фонд НАН України (УМІФ) є одним із провідних наукових центрів, що формує інтелектуальну інфраструктуру українського мовознавства в умовах цифрової трансформації. Заснований у 1991 році, фонд став унікальним осередком, де поєднуються традиції академічної лексикографії, комп'ютерної лінгвістики та прикладної термінології. Під керівництвом академіка В. А. Широкова УМІФ розвиває власну наукову школу, яка поєднує глибину філологічного аналізу з інноваційними інформаційними технологіями.

Одним із ключових напрямів діяльності фонду є створення електронних словників – тлумачних, термінологічних, галузевих, мультимедійних, що охоплюють десятки фахових сфер – від біології до радіоелектроніки. Ці ресурси не лише забезпечують лінгвістичну стандартизацію, а й сприяють розвитку української наукової мови, що набуває особливої актуальності в умовах постколоніального переосмислення мовної політики. УМІФ також активно працює над формуванням Українського національного лінгвістичного корпусу (UNLC), що є фундаментальним інструментом для аналізу мовної варіативності, стилістичних особливостей та еволюції української мови. Важливою інновацією фонду є створення віртуальних

лексикографічних лабораторій, тобто інтерактивних платформ, що дозволяють досліджувати мовні одиниці в контексті, аналізувати термінологічні поля, фразеологічні структури та семантичні зв'язки. Ці лабораторії відкривають нові можливості для міждисциплінарних досліджень, зокрема в галузі когнітивної лінгвістики, соціолінгвістики та дискурс-аналізу.

У сучасних умовах УМІФ відіграє стратегічну роль у модернізації українського мовознавства, поєднуючи академічну спадщину з технологічними інноваціями. Його діяльність є не лише науково значущою, а й культурно символічною як вияв прагнення до мовної автономії, системності та відкритості в умовах глобального наукового простору. Незмінним директором цієї установи є академік НАН України, доктор технічних наук, засновник української школи лінгвістичних технологій В. А. Широков. Наукова діяльність ученого охоплює різноаспектні проблеми сучасного мовознавства, зокрема теорію лексикографічних систем, комп'ютерну лінгвістику, філософію мови та еволюційні аспекти мовної комунікації.

Одним із ключових досягнень В. А. Широкова є розробка теорії лексикографічних систем, яка за логіко-лінгвістичним статусом прирівнюється до теорії формальних граматик. У межах цієї концепції учений розглядає мовну одиницю як семантичний стан, що змінюється залежно від контексту, а лексикографічний опис поєднує з граматичним, утворюючи інтелектуальну інформаційну модель мови. Такий підхід дозволяє створювати високоточні електронні словники, термінологічні бази та корпуси, що є основою сучасної мовної інфраструктури України.

Особливої уваги заслуговують праці В. А. Широкова, присвячені комп'ютерній лексикографії та корпусній лінгвістиці. У монографії «Комп'ютерна лексикографія» (Широков, 2011) він обґрунтовує формальні моделі побудови електронних словників, розробляє принципи автоматизованої обробки лексичних даних і пропонує архітектуру лексикографічних систем, здатних до семантичного узгодження з граматичними структурами. У колективній праці «Корпусна та когнітивна лінгвістика» (за його редакцією) представлено методологію створення Українського національного лінгвістичного корпусу, включно з маркуванням текстів, стандартизацією форматів (SGML/XML) та прикладними аспектами корпусного аналізу (Широков, 2005). Монографія

«Лінгвістичні та технологічні основи тлумачної лексикографії» узагальнює системно-лінгвістичні та технологічні принципи укладання тлумачних словників, демонструючи можливості їх комп'ютерної реалізації на основі структурної теорії Словника української мови (Широков, 2010). У співавторстві з А. А. Лучик академік В. А. Широков запропонував визначення сучасної лінгвістичної парадигми наукових досліджень як еволюційно-інформаційно-феноменологічної. Вона поєднує інформативність, еволюційність і феноменологічність як ключові категорії, що дозволяє розглядати мову не лише як засіб комунікації, а й як частину цивілізаційного світу, яка еволюціонує разом із соціотехнологічними процесами. У межах цієї парадигми лінгвістика набуває трансдисциплінарного характеру, інтегруючи філософські, когнітивні та технічні підходи (Широков, Лучик, 2021).

Особливе місце в науковій спадщині В. А. Широкова займає його монографія «Еволюція світу. Еволюція мови» (Широков, 2024), у якій автор узагальнює власну концепцію загальної теорії еволюції. В основі цієї теорії лежать три фундаментальні закони, що описують розвиток складних систем у межах трьох зон: контрольованої, неконтрольованої та умовно контрольованої. Останній розділ монографії присвячено еволюційним аспектам мови, її зв'язку з інтелектом, а також перспективам розвитку штучного інтелекту, GPT-систем і нових форм когнітивного життя на стику біологічного й технотронного субстратів. Праця є важливим внеском у філософію мови, когнітивні науки та теорію штучного інтелекту.

Отже, наукова діяльність В. А. Широкова поєднує гуманітарну глибину з технічною інноваційністю, формуючи сучасну мовну інфраструктуру України. Його теоретичні розробки сприяють цифровізації лексикографії, автоматизованому аналізу текстів і розвитку інтелектуальних мовних систем. Праці з комп'ютерної лексикографії та корпусної лінгвістики заклали методологічні основи для створення електронних словників і національного корпусу української мови, а монографія «Еволюція світу. Еволюція мови» відкриває нову перспективу для осмислення мови як еволюційного феномену, що виходить за межі людського носія, і закладає основи для подальших досліджень на перетині лінгвістики, філософії та штучного інтелекту.

В умовах цифрової трансформації та глобалізаційних викликів науковці Українського мовно-інформаційного фонду зосереджують

увагу на оновленні дослідницьких пріоритетів і поглибленні окремих напрямів, що мають стратегічне значення для розвитку української гуманітаристики. Їхні зусилля спрямовані на створення масштабних відкритих корпусів української мови, розширення можливостей застосування цифрових інструментів у лінгвістичному аналізі. Серед актуальних завдань — розробка багатожанрових корпусів (усної, писемної, діалектної мови), а також створення морфологічних, синтаксичних і семантичних аналізаторів, де співпраця з ІТ-сектором може забезпечити якісний прорив у сфері лінгвістичних технологій та мовної освіти.

Висновки

Розвиток українського теоретичного мовознавства в академічних установах демонструє природне поєднання традиції та інновації, що забезпечує спадкоємність і відкриває нові горизонти для науки. Від заснування Української академії наук і діяльності Інституту української наукової мови до сучасних цифрових проєктів Українського мовно-інформаційного фонду простежується еволюція наукових підходів – від класичних порівняльно-історичних студій до комп'ютерної лінгвістики, корпусних ресурсів і мовної політики. Внесок провідних учених – А. Ю. Кримського, Є. К. Тимченка, М. Я. Калиновича, Л. А. Булаховського, І. К. Білодіда, О. С. Мельничука, В. М. Русанівського, М. М. Пещак, В. Г. Скляренка, Г. П. Півторака, О. Б. Ткаченка, О. О. Тараненка, Б. М. Ажнюка, В. А. Широкова – засвідчує багатовимірність української лінгвістичної думки, її здатність інтегруватися в глобальний науковий простір. Академічні установи постають як інтелектуальні осередки, що не лише зберігають національну мовну ідентичність, а й формують сучасну інфраструктуру лінгвістики, здатну відповісти на виклики цифрової доби та війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ажнюк**, Б. М. (1999). *Мовна єдність нації: діаспора й Україна*. Київ: ВЦ «Академія». 2.**Ажнюк**, Б. М. (2021). *Мовна політика: Україна і світ*. Київ: ВЦ «Академія». 3.**Білодід**, І. К. (1966). *Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов*. Київ: Наукова думка. 4. **Білодід**, І. К. (1967). *Структура і розвиток слов'янських мов*. Київ: Наукова думка. 5. **Булаховський,** Л. А. (1975). *Вибрані праці в п'яти томах, Т. 1*. Київ: Наукова думка. 6. **Калинович**, М Я. (1947). *Вступ до мовознавства*. Київ–Львів: Радянська. 7. **Лукінова**, Т. Б. (2018). *Нариси з історії славістики в Україні*. Київ: Наукова думка. 8. **Лучик**, А. А. (2025). Розвиток вітчизняного мовознавства

в українських університетських центрах: від традиції до інновації. *Лінгвістичні дослідження, 63,* 24–43. 9. **Мельничук**, О. С. (1966). *Про роль мислення у формуванні структури мови*. Київ: Наукова думка. 10. **Мельничук**, О. С. (1988). *Методологічні питання мовознавства*. Київ: Наукова думка. 11. **Мельничук**, О. С. (1991). *Про всезагальну спорідненість мов світу*. Київ: Наукова думка. 12. **Мова** і процеси суспільного розвитку. (1980). Київ: Наукова думка. 13. **Орфографічний** словник української мови. (2004). Київ: Либідь. 14. **Пещак**, М. М. (1967). Наукова організація праці і автоматизація у мовознавчих дослідженнях. *Мовознавство, 3,* 43–48. 15. **Пещак**, М. М. (1972). Внутрішні закони розвитку мови і мовлення. У: *Філософські питання мовознавства* (с. 112–145). Київ: Наукова думка. 16. **Пещак**, М. М. (1982). *Формалізовані основи семантичної класифікації лексики*. Київ: Наукова думка. 17. **Пещак**, М. М. (1986). *Лексична семантика в системі «людина-машина»*. Київ: Наукова думка. 18. **Пещак**, М. М. (1999). *Нариси з комп'ютерної лінгвістики*. Київ: Наукова думка. 19. **Півторак,** Г. П. (2001). *Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов*. Київ: Наукова думка. 20. **Русанівський**, В. М. (ред.). (1972). *Філософські питання мовознавства*. Київ: Наукова думка. 21. **Русанівський**, В. М. (ред.). (1980). *Мова і процеси суспільного розвитку*. Київ: Наукова думка. 22. **Русанівський**, В. М. (1996). Теоретико-лінгвістичні засади та інформаційно-комп'ютерне забезпечення україномовних лінгвістичних інтелектуальних систем. *Мовознавство, 4–5,* 3–7. 23. **Русанівський**, В. М. (2001). *Історія української літературної мови*. Київ: Наукова думка. 24. **Скляренко**, В. Г. (1969). *Історія акцентуації іменників а-основ української мови*. Київ: Наукова думка. 25. **Скляренко**, В. Г. (1983). *Нариси з історичної акцентології української мови*. Київ: Наукова думка. 26. **Скляренко**, В. Г. (1998). *Праслов'янська акцентологія*. Київ: [б. в.]. 27. **Скляренко**, В. Г. (2003). *Темні місця в "Слові о полку Ігоревім"*. Київ: Наукова думка. 28. **Скляренко**, В. Г. (2006a). *Історія українського наголосу*. Київ: Наукова думка. 29. **Скляренко**, В. Г. (2006b). *Русь і варяги: Історико-етимологічне дослідження*. Київ: Довіра. 30. **Скляренко,** В. Г. (2018). *Дослідження з етимології та історичної лексикології української мови*. Київ: Наукова думка. 31. **СУМ** (1970–1980). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка. 32. **СУМ-20** (2010–2026). *Словник української мови у 20 томах*. Київ: Наукова думка. 33. **Тараненко**, О. О. (1980). *Полісемічний паралелізм і явище семантичної аналогії*. Київ: Наукова думка. 34. **Тараненко**, О. О. (1986). Відображення суспільного сприйняття світу в семантиці мови. У: *Мова і культура* (с. 112–145). Київ: Наукова думка. 35. **Тараненко**, О. О. (1989). *Языковая семантика в ее динамических аспектах*. Київ: Наукова думка. 36. **Тараненко**, О. О. (2020). Явище мовного андроцентризму і сучасний рух за гендерну рівність. *Мовознавство, 1,* 17–36. 37. **Тараненко**, О. О. (2024a). *Українська літературна мова кінця XX – першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку. Частина І*. Київ: УМІФ НАН України. 38. **Тараненко**, О. О. (2024b). *Українська літературна мова кінця XX – першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку. Монографія: у 2 част*. Київ: УМІФ НАН України. 39. **Ткаченко**, О. Б. (2014). *Українська мова: сьогодення й історична перспектива*. Київ: Наукова думка. 40. **Українська мова**: енциклопедія. (2004). Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 41. **Широков**, В. А. та ін. (2005). *Корпусна лінгвістика*. Київ: Довіра. 42. **Широков**, В. А. (2011). *Комп'ютерна лексикографія. Київ: Довіра; УМІФ НАН України.* 43. **Широков**, В. А. (2024). *Еволюція світу. Еволюція мови*. Київ: Наукова думка.

REFERENCES

1.**Azhniuk**, B. M. (1999). *Movna yednist natsii: diaspora y Ukraina [Linguistic Unity of the Nation: The Diaspora and Ukraine]*. Kyiv: VTs "Akademiia" [in Ukrainian]. 2. **Azhniuk**, B. M. (2021). **Movna polityka: Ukraina i svit** *[Language policy: Ukraine and the world]*. Kyiv: VTs "Akademiia" [in Ukrainian]. 3. **Bilodid**, I. K. (1966). *Vstup do porivnialno-istorychnoho vyvchennia slov'ianskykh mov [Introduction to the comparative-historical study of Slavic languages]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 4. **Bilodid**, I. K. (1967). *Struktura i rozvytok slov'ianskykh mov [Structure and development of Slavic languages]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 5. **Bulakhovskyi**, L. A. (1975). *Vybrani pratsi v piaty tomakh, T. 1 [Selected works in five volumes, Vol. 1]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 6. **Kalynovych**, M. Ya. (1947). *Vstup do movoznavstva [Introduction to linguistics]*. Kyiv–Lviv: Radianska [in Ukrainian]. 7. **Lukinova**, T. B. (2018). *Narysy z istorii slavistyky v Ukraini [Essays on the history of Slavic studies in Ukraine]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 8. **Luchyk**, A. A. (2025). Rozvytok vitchyznianoho movoznavstva v ukrainskykh universytetskykh tsentrakh: vid tradytsii do innovatsii [*Development of Ukrainian linguistics in university centers: From tradition to innovation*]. *Linhvistychni doslidzhennia*, (63), 24–43 [in Ukrainian]. 9. **Melnychuk**, O. S. (1966). *Pro rol myslennia u formuvanni struktury movy [On the role of thinking in the formation of language structure]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 10. **Melnychuk**, O. S. (1988). *Metodolohichni pytannia movoznavstva [Methodological issues of linguistics]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 11. **Melnychuk**, O. S. (1991). *Pro vsezahalnu sporidnenist mov svitu [On the universal relatedness of world languages]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 12. ***Mova*** *i protsesy suspilnoho rozvytku [Language and processes of social development]*. (1980). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 13. ***Orfohrafichnyi*** *slovnyk ukrainskoi movy [Orthographic dictionary of the Ukrainian language]*. (2004). Kyiv: Lybid [in Ukrainian]. 14. **Peshchak**, M. M. (1967). Naukova orhanizatsiia pratsi i avtomatyzatsiia u movoznavchykh doslidzhenniakh [*Scientific organization of work and automation in linguistic research*]. *Movoznavstvo – Linguistics, 3,* 43–48 [in Ukrainian]. 15. **Peshchak**, M. M. (1972). Vnutrishni zakony rozvytku movy i movlennia [*Internal laws of language and speech development*]. In *Filosofski pytannia movoznavstva – Philosophical Issues of Linguistics* (pp. 112–145). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 16. **Peshchak**, M. M. (1982). *Formalizovani osnovy semantychnoi klasyfikatsii leksyky [Formalized foundations of semantic classification of vocabulary]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 17. **Peshchak**, M. M. (1986). *Leksychna semantyka v systemi "liudyna–mashyna" [Lexical semantics in the "human–machine" system]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 18. **Peshchak**, M. M. (1999). *Narysy z komp'iuternoi linhvistyky [Essays on computational linguistics]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 19. **Pivtorak**, H. P. (2001). *Pokhodzhennia ukraintsiv, rosiian, bilorusiv ta yikhnikh mov [The origin of Ukrainians, Russians, Belarusians and their languages]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian] [in Ukrainian]. 20. **Rusanivskyi**, V. M. (Ed.). (1972). *Filosofski pytannia movoznavstva [Philosophical issues of linguistics]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 21. **Rusanivskyi**, V. M. (Ed.). (1980). *Mova i protsesy suspilnoho rozvytku [Language and processes of social development]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 22. **Rusanivskyi**, V. M. (1996). Teoretyko-linhvistychni zasady ta informatsiino-kompiuterne zabezpechennia ukrainomovnykh linhvistychnykh intelektualnykh system [*Theoretical-linguistic foundations and information-computer support of Ukrainian-language linguistic intelligent systems*]. *Movoznavstvo – Linguistics, 4–5,* 3–7 [in Ukrainian]. 23. **Rusanivskyi**, V. M. (2001). *Istoriia*

ukrainskoi literaturnoi movy [History of the Ukrainian literary language]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 24. **Skliarenko**, V. H. (1969). *Istoriia aktsentuatsii imennykiv a-osnov ukrainskoi movy [History of accentuation of a-stem nouns in the Ukrainian language]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 25. **Skliarenko**, V. H. (1983). *Narysy z istorychnoi aktsentolohii ukrainskoi movy [Essays on historical accentology of the Ukrainian language]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 26. **Skliarenko**, V. H. (1998). *Praslovianska aktsentolohiia [Proto-Slavic accentology]*. Kyiv: [b. v.]. 27. **Skliarenko**, V. H. (2003). *Temni mistsia v "Slovi o polku Ihorevim" [Dark passages in "The Tale of Igor's Campaign"]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 28. **Skliarenko**, V. H. (2006a). *Istoriia ukrainskoho naholosu [History of Ukrainian stress]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 29. **Skliarenko**, V. H. (2006b). *Rus i varyahy: Istoryko-etymolohichne doslidzhennia [Rus and Varangians: A historical-etymological study]*. Kyiv: Dovira [in Ukrainian]. 30. **Skliarenko**, V. H. (2018). *Doslidzhennia z etymolohii ta istorychnoi leksykolohii ukrainskoi movy [Studies in etymology and historical lexicology of the Ukrainian language]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 31. ***SUM*** *[Dictionary of the Ukrainian language]*. (1970–1980). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 32. ***SUM-20*** *[Dictionary of the Ukrainian language in 20 volumes]*. (2010–2026). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 33. **Taranenko**, O. O. (1980). Polisemychnyi paralelizm i yavyshche semantychnoi analohii *[Polysemic parallelism and the phenomenon of semantic analogy]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 34. **Taranenko**, O. O. (1986). Vidobrazhennia suspilnoho spryiniattia svitu v semantytsi movy [*Reflection of social perception of the world in language semantics*]. In *Mova i kultura* – Language and Culture (pp. 112–145). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 35. **Taranenko**, O. O. (1989). *Yazykovaya semantika v ee dinamicheskix aspektax [Language semantics in its dynamic aspects]*. Kyiv: Naukova dumka [in Russian]. 36. **Taranenko**, O. O. (2020). Yavyshche movnoho androtsentryzmu i suchasnyi rukh za hendernu rivnist [*Linguistic androcentrism and the modern movement for gender equality*]. *Movoznavstvo – Linguistics, 1,* 17–36 [in Ukrainian]. 37. **Taranenko**, O. O. (2024a). *Ukrainska literaturna mova kintsia XX – pershoi chverti XXI st.: stan i tendentsii rozvytku. Chastyna I [Ukrainian literary language of the late 20th – first quarter of the 21st century: state and development trends. Part I]*. Kyiv: UMIF NAN Ukrainy [in Ukrainian]. 38. **Taranenko**, O. O. (2024b). *Ukrainska literaturna mova kintsia XX – pershoi chverti XXI st.: stan i tendentsii rozvytku [Ukrainian literary language of the late 20th – first quarter of the 21st century: state and development trends]* (in 2 parts). Kyiv: UMIF NAN Ukrainy [in Ukrainian]. 39. **Tkachenko**, O. B. (2014). *Ukrainska mova: sohodennia y istorychna perspektyva [Ukrainian language: present and historical perspective]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. 40. ***Ukrainska*** *mova: entsyklopediia [Ukrainian language: encyclopedia]*. (2004). Kyiv: Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana [in Ukrainian]. 41. **Shyrokov**, V. A., et al. (2005). *Korpusna linhvistyka [Corpus linguistics]*. Kyiv: Dovira [in Ukrainian]. 42. **Shyrokov**, V. A. (2011). *Komp'iuterna leksykohrafiia [Computational lexicography]*. Kyiv: Dovira; UMIF NAN Ukrainy [in Ukrainian]. 43. **Shyrokov**, V. A. (2024). *Evoliutsiia svitu. Evoliutsiia movy [Evolution of the world. Evolution of language]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Лучик Алла Анатоліївна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія», вул. Ґригорія Сковороди, 2, м. Київ, 04070, Україна

E-mail: allal@meta.ua

orcid.org/0000-0002-4218-355X

Luchyk, Alla – Doctor of Philological Sciences, Professor, Professor at the Department of General and Slavic Linguistics, National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2 Hryhorii Skovoroda Street, Kyiv, 04070, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 23 лютого 2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування – 23 березня 2026 р.
Дата публікації статті у виданні – 25 квітня 2026 р.

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Лучик А. А. Українське мовознавство в академічному просторі: традиція, інновація, перспектива. Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2026. Вип. 64. С. 3–23. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.01

APA: Лучик, А. А. (2026). Українське мовознавство в академічному просторі: традиція, інновація, перспектива. *Лінгвістичні дослідження, 64,* 3–23. DOI: https://doi.org/10.34142/23127546.2026.64.01